

Rapport 4

Leavvajoga ja Rástigáissá sámi kulturmuittut

Kulturminneregistrering, feltarbeid på Laksefjordvidda, 10. – 14, 19 - 21. juli og 08. – 12. september 2010.

Av Jørn E. Henriksen, arkeolog

Árran med armer, reg. 175

INNLEDNING	1
FREMGANGSMÅTE OG METODE.....	1
BIERTNAJÁVRRIT.....	2
GIEGGEJÁVRRIT - GIEGGEJOHKA.....	2
DOLLAJÁVRI (DOLLAJOHKA N FOR DOLLAJÁVRI)	4
MÁRDDAŠJÁVRI, VEST OG SØR.....	5
NJÁRGAJÁRJOHKA	5
OPPSUMMERING	6
APPENDIKS 1: TABELLER AV GPS KOORDINATER FRA DE ENKELTE LOKALITETENE...	8

Innledning

Leavvajohka ja Rástigáissá Sámesiida (LRS) ved leder Thoralf Henriksen har samlet informasjon om kulturminner i Leavvajohkaområdet i en årrekke, samt dokumentert muntlige beretninger omkring naturbruken i distriktet. I forbindelse med dette arbeidet er også informasjon om områder i tilstøtende områder innsamlet, deriblant kulturminner i Lebesby kommune. I juli og september 2010 ble områdene ved Biertnajávrrit, Gieggejávrrit – Gieggejohka, Dollajávri (N for Dollajávri), Márdášjávri, vest og sør, Njargajárjohka (hva het det lille vannet?) befart, ettersom disse områdene var kjent for å inneholde boplasser tilknyttet reindrift fra eldre tider. Til sammen @ automatisk fredete samiske kulturminner ble registrert.

Fremgangsmåte og metode.

Denne rapporten er en redegjørelse av resultater fra 2010, og en utfyllende rapport med kulturhistoriske opplysninger og kartmateriale vil utarbeides senere. Leavvajohka ja Rástigáissá Sámesiida (LRS) ved leder Thoralf Henriksen har samlet informasjon om kulturminner og muntlige beretninger omkring naturbruken i Leavvajohkaområdet, samt tilstøtende områder i en årrekke. I 2008 ble det foretatt feltregistreringer ved Márdášjávri på Laksefjordvidda for å skaffe en oversikt over kulturminner som fra før var kjent, samt oppsøke et utvalg av områder der en har opplysninger om tradisjonell samisk bruk slik den er kjent gjennom muntlige og skriftlige kilder. Slike gamle samiske kulturmiljøer omfatter aktivitetsområder som gamleplasser, lagringssteder, lavvuplasser og lignende. Dette medfører også at kulturmiljøer som ikke har vært kjent i lokal tradisjon er registrert. Denne metoden er benyttet i forhold til miljøer knyttet til reindrift, elvesamer (bygdesamer) og tradisjonell samisk utmarkhøsting. Denne fremgangsmåten har vist seg å gi gode resultater. Så å si alle stedene som ble utvalgt viste seg å inneholde rike utvalg av kulturminner, som utgjør kulturmiljøer med stor tidsdybde.

Leavvajohka ja Rástigáissá Sámesiida har bestemt at i fortsettelse av prosjektet skal denne tilnærmingsmåten fortsettes, samtidig som at utvalgte områder uten kjente kulturminner eller tradisjon om bruk befares grundig.

Stedsnavnundersøkelser og historisk forskning knyttet til området Leavvajohka

- Laksefjord og tilstøtende områder er svært relevant i fortsettelsen av prosjektet. En senere rapport vil sammenstille resultater fra befaringsene med andre kildekategorier i en helhetlig framstilling av kulturhistorie i området.

Registreringene ble kun gjennomført ved overflatebefaring og bruk av jordbor. Det siste er helt nødvendig for å kunne påvise kulturlag eller ildsteder i tufter. I fortsettelse av prosjektet bør en vurdere prøvestikking, særlig i områder der en kan ha håp om å påtreffe boplasser fra tidlig metalltid eller steinalder.

De enkelte kulturminnene er beskrevet og målt inn ved hjelp av håndholdt GPS. Det ble gjort fotodokumentasjon av kulturminner. *Etter sluttgjennomgang av grunnlagsmaterialet, vil også kulturminner som ikke er hensiktsmessig å plote med gps som: sennagressland, samiske niitoer, gamle samiske seterplasser etc. inkluderes som viktige elementer i kulturmiljøene.*

Biertnájávrrit

Området ligger i den sørøstlige delen av vannet, der en bekk munner ut i Biertnájávrit. På østsiden av bekken ligger en liten flate omgitt av berg og myr. Flaten er dominert av kraftig vierkratt, einerkratt og gressvekst, noe som kan tyde på eldre bosetting. Det ble imidlertid ikke erkjent noen gammestruktur, men dette kan skyldes den tette krattvegetasjonen. Ett árran ble registrert NV for krattet, på en lyngbevokst del av flaten. Kulturminnet anses å være eldre enn 100 år, og dermed automatisk fredete. Ett árran, 5 m ssv for dette virker betydelig yngre, sannsynligvis yngre enn 100 år.

Gieggejávrrit - Gieggejohka

På NØ siden av Gieggejávri, hvor vannet smalner av i et lite sund ligger en slette delt av en bekk som munner ut i vannet rett fra nord. Tett vierkratt dominerer området langs bekken, samt torvmyrer med spor etter torvtak. I utkanten av vierkratt og myr, på øst og vestsiden av bekken ligger boplasser på de tørrere og åpnere partiene av sletten. Fire árran, og fire gammetufter ble registrert. Tre av árran var av typen med armer, og virket velbevarte. Ett rundt árran ble også registrert. Tre av gammetuftene er vage rundgammer, relativt små 3,5 – 6 m i

diameter og med voller som ikke overstiger 0,3 m i høyde. En stor rektangulær gammetuft (10 x 6 m, 0,7 m h voller) kan virke relativt ny, men det kan se ut som om den er bygget over en eldre gamme. Alle kulturminnene er sannsynligvis eldre enn 100 år, og dermed automatisk fredete.

Gammetuft, reg. 63

Fra søndre Giegejávri løper en elv i vestsørvestlig retning mot Márdđašjávri. Omtrent midtveis mellom disse vannene ligger et kulturmiljø på sørsiden av elven. To gammetufter (?), to kjøttgjemmer og ett árran med armer ble registrert her. På en naken rygg i terrenget ligger to steinsirkler med rester av torv rundt. Av mangel på bedre tolkning er dette rundgammetufter, bortimot fullstendig erodert på grunn av ekstrem eksponering for vær og vind. De er for store til å være torvstakker (5,5 og 6 m i diameter), og det er heller ikke et terreng preget av gode torvmyrer. Også disse kulturminnene er etter alt å dømme automatisk 'fredete.

Gammetuft, reg. nr. 72

Dollajávri (Dollajohka N for Dollajávri)

På nordsiden av Dollajávri, på østsiden av Dollajohka består terrenget av tørre rygger og terrasser omgitt av myr og småtjern. Nær elva og vannet vokser vier og småbjørk, ellers er terrenget nakent og bevokst av krøkebærlyng og myrvegetasjon. To gammetufter og fire árran ble registrert i et område, ca. 900 m langs elva. Ved selve Dollajávri ble ett árran registrert, SØ for hytten på østsida av vannet (reg 70). Det ligger på nordsiden av bredden der elva som hører til hytta munner ut i Dollajávri. Det er et uregelmessig árran, sannsynligvis et rundt

árran som er forstyrret i senere tid . Kulturninnene anses å være eldre enn 100 år, altså automatisk fredete.

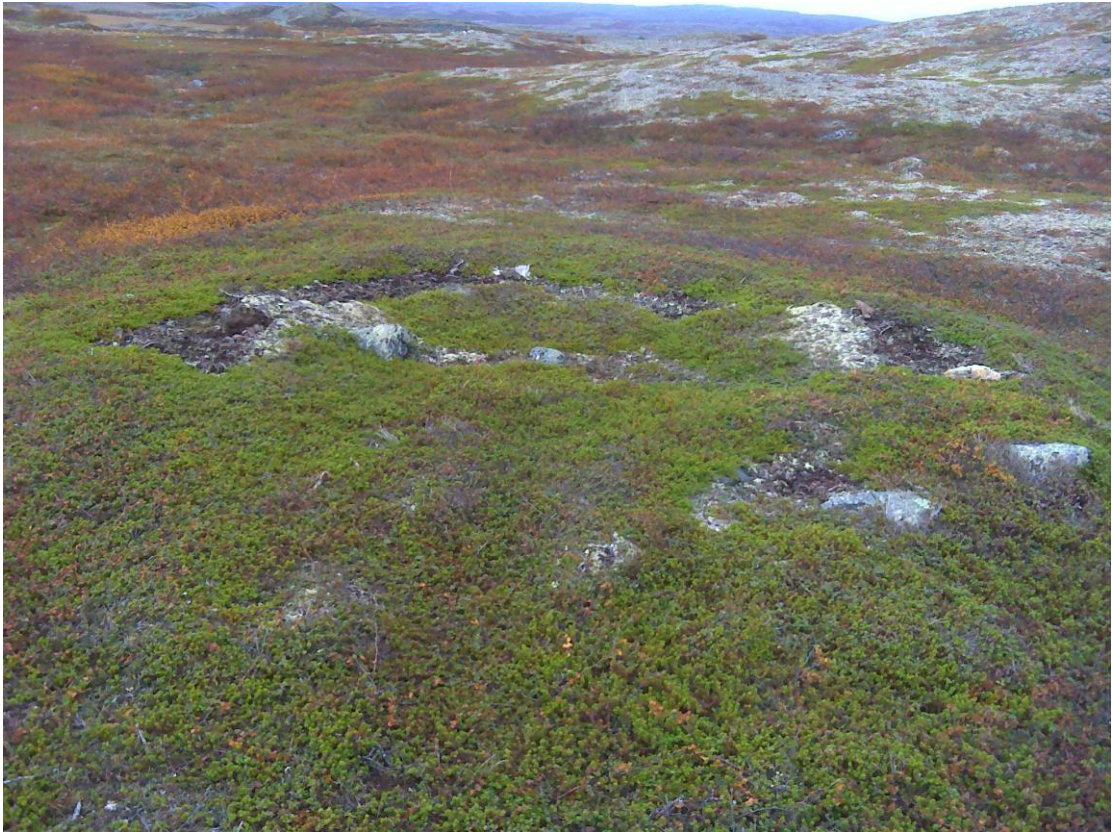
Gammetuft, reg. 65

Márddašjávri, vest og sør

Området ligger på vest og sørbredden av Márddašjávri, som nå tilhører det oppdemmede Adamsvassdraget. Området består dels av naken fjellvidde, med lyng og gressvegetasjon, men også tette kratt med småbjørk og vier, særlig i nærheten av bekker og små tjern i området. Spredt i terrenget finnes også områder med rullesteinsur. Terrenget er småkupert, men mange flate terrasser ligger spredt mellom moreneryggene. To gammetufter, åtte kjøttgjemmer, 14 árran og en teltring ble registrert. Fire av árran er av typen med armer tilknyttet selve ildstedet. Kulturninnene anses å være eldre enn 100 år, altså automatisk fredete kulturminner.

Njárgajárjohka

Langs elva, fra Márddašjávri og omtrent 5 km opp elvedalen er det registrert seks árran og to gammetufter., hovedsakelig på den østre siden av elva. Ved Márddašjávri , ved et mindre vann øst for Márddašjávri og langs Njárgajárjohka ble det registrert fire kjøttgjemmer. Terrenget varierer fra nakent viddelandskap til frodiger elvesletter bevokst med vier og småbjørk.

Gammetuft, reg. nr. 173

Oppsummering

Feltarbeidet i år demonstrerer at kulturmiljø på Laksefjordvidda er rike på kulturminner, særlig i de skogsbevokste områdene nær vann og elv. Til sammen 58 automatisk fredete kulturminner ble registrert. Totalt, medregnet de registrerte kulturminnene fra 2008, er det 117 kulturminner fordelt på seks kulturmiljø.

11 registrerte gammetufter, spor av torvtaking, kjøttgjemmer/lagringsgroper og lignende viser at flere husholdninger må ha hatt tilhold ved vannene på Laksefjordvidda over lengre tidsperioder. Fra nyere tid kjennes tradisjon om at reindriftsfamilier hadde tilhold på faste steder på Laksefjordvidda om sommeren, og egne gammer på fjellet. Buskap, særlig geiter, hadde de fra sine venner og slektninger nede ved kysten som tok vare på dyrene over vinteren. Hvor langt tilbake denne verddeordningen strekker seg tilbake er umulig å si nå, men gammetuftene ser ut til å i alle fall dekke perioden 1800 – 1900, og er etter alt å dømme restene etter reindriftsamenes boplasser på fjellet.

Appendiks 1: Tabeller av GPS koordinater fra de enkelte lokalitetene

R.NR	GEO. N	GEO. Ø	UTM WGS 84 Y	UTM WGS 84 X	K.MINNETYPE
044	70,25106132	26,91719592	7793873,36184359	496877,31716927	ARRAN

Tabell 1: Biertnåjávrrit

R.NR	GEO. N	GEO. Ø	UTM WGS 84 Y	UTM WGS 84 X	K.MINNETYPE
056	70,27050197	27,04374790	7796039,86489389	501648,24998911	ARRAN M ARMER
057	70,27073264	27,04344749	7796065,58128459	501636,91335358	ARRAN
058	70,27071655	27,04302371	7796063,77557436	501620,94842822	ARRAN
059	70,27055025	27,04249263	7796045,21561360	501600,95256676	GAMMETUFT
060	70,27045906	27,04254627	7796035,04744576	501602,98061576	ARRAN M ARMER
061	70,27027130	27,04185426	7796014,09022923	501576,92272911	ARRAN M ARMER
062	70,26987970	27,04150558	7795970,40969949	501563,81546187	GAMMETUFT
063	70,26972413	27,04162896	7795953,06358811	501568,47594372	GAMMETUFT
071	70,26093185	26,99689507	7794972,00869933	499882,96391727	GAMMETUFT
072	70,26096940	26,99722767	7794976,19569565	499895,50100933	GAMMETUFT
073	70,26119999	26,99633181	7795001,91303604	499861,73440520	KJØTTGJEMME
074	70,26117325	26,99587584	7794998,93207303	499844,54726268	KJØTTGJEMME
075	70,26103905	26,99599385	7794983,96570046	499848,99445082	ARRAN M ARMER

Tabell 2: Gieggejávrrit – Gieggejohka

R.NR	GEO. N	GEO. Ø	UTM WGS 84 Y	UTM WGS 84 X	K.MINNETYPE
064	70,26600122	27,08080530	7795539,36663235	503045,09383417	GAMMETUFT
065	70,26607096	27,08117545	7795547,16264240	503059,03231105	GAMMETUFT
066	70,26625335	27,08075702	7795567,48192170	503043,23713175	ARRAN
067	70,26782513	27,08135247	7795742,79775906	503065,44171333	ARRAN
068	70,27178943	27,07899749	7796184,78242470	502976,13000670	ARRAN
069	70,27197719	27,07869172	7796205,70663651	502964,58344581	ARRAN M ARMER
070	70,25779366	27,08495200	7794624,26740154	503202,63676208	ARRAN

Tabell 3: Dollajávri (N for Dollajávri)

R.NR	GEO. N	GEO. Ø	UTM WGS 84 Y	UTM WGS 84 X	K.MINNETYPE
045	70,25493979	26,96060479	7794304,24796553	498514,61915982	GAMMETUFT
046	70,25441945	26,95937097	7794246,24992417	498468,05974044	KJØTTGJEMME
047	70,25237024	26,96544886	7794017,57934520	498697,10024651	ARRAN
048	70,25209129	26,96637154	7793986,45120196	498731,87668759	ARRAN M ARMER
049	70,25191418	26,96501434	7793966,72863964	498680,68556790	ARRAN M ARMER
050	70,25187135	26,96644127	7793961,92192041	498734,49267210	GAMMETUFT
051	70,25202155	26,96798623	7793978,64092993	498792,76226847	ARRAN
052	70,25225222	26,96702600	7794004,38470451	498756,56597812	ARRAN
053	70,25267065	26,96658075	7794051,05740815	498739,80142869	KJØTTGJEMME
054	70,25295496	26,96631253	7794082,76939432	498729,70473096	KJØTTGJEMME
055	70,25259018	26,96526647	7794042,11109075	498690,23644024	ARRAN M

					ARMER
158	70,26061535	26,95353448	7794937,37789211	498248,51908438	ARRAN
159	70,25964975	26,95305705	7794829,70736865	498230,43970018	ARRAN
160	70,25950491	26,95393682	7794813,52938488	498263,59126026	ARRAN
161	70,25855541	26,95354521	7794707,65176685	498248,74822992	ARRAN
162	70,25886118	26,94924831	7794741,88075955	498086,79223830	KJØTTGJEMME
163	70,25798142	26,94995642	7794643,74728249	498113,40549651	KJØTTGJEMME
164	70,25820136	26,95162475	7794668,22428339	498176,31940200	ARRAN
165	70,25839984	26,95145845	7794690,36388595	498170,06777165	ARRAN
166	70,25740743	26,95051968	7794579,71821077	498134,58781806	ARRAN
167	70,25746644	26,95020854	7794586,30860610	498122,86319919	ARRAN M ARMER
168	70,26211739	26,95410848	7795104,86996736	498270,28183949	TELTRING
169	70,25035322	26,97684824	7793792,43643010	499126,87746641	KJØTTGJEMME
170	70,25062144	26,97793186	7793822,33329206	499167,75487893	KJØTTGJEMME
171	70,24627626	26,98309243	7793337,69425702	499362,23837930	KJØTTGJEMME

Tabell 4: Márdašjávri, vest og sør

R.NR	GEO. N	GEO. Ø	UTM WGS 84 Y	UTM WGS 84 X	K.MINNETYPE
172	70,23555279	26,97842538	7792141,86398079	499185,77123302	GAMMETUFT
173	70,23575664	26,97865069	7792164,59440822	499194,28243118	GAMMETUFT
174	70,23680806	26,98044777	7792281,82637049	499262,14143080	KJØTTGJEMME
175	70,23919523	26,98545814	7792547,99155798	499451,28546445	ARRAN ARMER
176	70,24385154	26,98919713	7793067,23591124	499592,46259479	ARRAN
177	70,24540722	26,99079037	7793240,71620482	499652,59369095	ARRAN M ARMER
178	70,24586856	26,99221730	7793292,15755470	499706,42702147	ARRAN M ARMER
179	70,24632990	26,99304879	7793343,60262386	499737,79771734	ARRAN
180	70,24809480	26,99470639	7793540,41888047	499800,34013369	ARRAN

Tabell 5: Njárgajárhoka